

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

(підпис)

“ ____ ” травня 2019 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 6.030504 «Економіка підприємства»

на тему:

**«РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ РЕГІОНУ ТА МЕТОДИ ЙОГО ОЦІНЮВАННЯ
(НА ПРИКЛАДІ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ)»**

Виконавець:

студентка ФЕУП

Сулима Ірина Миколаївна _____

Науковий керівник:

д.е.н, доцент

Сментина Наталія Валентинівна _____

Одеса 2019

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНЮВАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ	
1.1. Ресурсний потенціал регіону: поняття та необхідність оцінювання.....	6
1.2. Особливості організації моніторингу ресурсного потенціалу	12
1.3. Методичні підходи до оцінювання ресурсного потенціалу регіону.....	16
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ	
2.1. Характеристика ресурсного потенціалу регіону	22
2.2. Особливості управління ресурсним потенціалом Одеської області.....	36
2.3. Оцінювання ефективності використання ресурсного потенціалу регіону	42
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ	
3.1. Комплексне інтегральне оцінювання ресурсного потенціалу регіону	51
3.2. Перспективи розвитку та засади раціонального використання ресурсного потенціалу Одещини.....	56
ВИСНОВКИ	64
Список використаних джерел	67

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасні умови економічної глобалізації та інтеграції України до світової економіки визначають проблему ефективного використання потенціалу соціально-економічних систем як одну з найголовніших. Особливого значення ця проблема набуває на регіональному рівні, оскільки саме на рівні регіонів мають бути створені умови ефективного використання потенціалу з урахуванням регіональних особливостей. Недостатній рівень використання основних складових наявних ресурсів спричиняє деформацію структури виробництва, стримує і знижує ефективність виробничої діяльності, що потребує розробки та впровадження виважених заходів щодо формування механізму забезпечення збереження, нарощування та раціоналізації використання ресурсного потенціалу регіонів. Від ефективності використання потенціалу на регіональному рівні залежить рівень економічного розвитку національної економіки як основи створення умов забезпечення її конкурентоспроможності.

Обмеженість факторів економічного розвитку, в першу чергу, різних видів ресурсів, об'єктивно породжує конкурентну боротьбу за них між країнами та регіонами. Зростання складності процесів, які відбуваються в економіці та інших сферах суспільства, неможливість вирішення низки питань соціально-економічного розвитку країни, спираючись на традиційне трактування поняття «ресурс», обумовлюють необхідність подальшого дослідження теоретичних та практичних питань оцінки ресурсного потенціалу країни та її регіонів. Все це обумовило актуальність обраної теми кваліфікаційної роботи.

Дослідженню теоретичних та прикладних аспектів потенціалу регіону та ефективності його використання присвятили свої праці О.Ульянченко, В.Славов, О.Коваленко, В.Василенко, К.Міско, А.Фонотов та багато інших науковців.

Мета роботи – теоретичні, методичні та прикладні аспекти оцінювання ресурсного потенціалу регіону.

Для досягнення визначеної мети поставлено та вирішено такі завдання:

- здійснити аналіз поняття «ресурсний потенціал» та визначити необхідність оцінювання ресурсного потенціалу регіону;
- дослідити особливості організації моніторингу ресурсного потенціалу;
- обґрунтувати методичні підходи щодо оцінювання ресурсного потенціалу;
- провести комплексну характеристику стану сукупного наявного ресурсного потенціалу досліджуваного регіону;
- з'ясувати особливості управління ресурсним потенціалом Одеської області;
- надати аналіз ефективності використання ресурсного потенціалу регіону;
- здійснити комплексне інтегральне оцінювання ресурсного потенціалу регіону;
- оцінити перспективи розвитку та засади раціонального використання ресурсного потенціалу Одещини.

Об'єктом дослідження є процес оцінки ресурсного потенціалу регіону.

Предмет дослідження – теоретико-методологічні засади ресурсного потенціалу регіону та методи його оцінювання.

Методи дослідження, які застосовувалися у роботі:

- загальнонаукові – для визначення генезису сутності та змісту поняття «ресурсний потенціал»;
- системно-структурний – для визначення складових структури потенціалу регіону;
- статистичні методи – для кількісної оцінки потенціалу регіону та ефективності його використання;
- методи економіко-статистичного аналізу: табличний – для більш наглядного узагальнення інформації; графічний – для відображення динаміки структурних елементів ресурсного потенціалу регіону;
- SWOT-аналіз – для узагальнення результатів аналізу ресурсного потенціалу області.

Інформаційною базою дослідження слугували наукові публікації учених з проблематики ресурсного потенціалу та його оцінювання, нормативно-законодавчі

акти України, звіти та аналітичні матеріали державних органів, зокрема Державної служби статистики України та ін.

Результати дослідження «Інструменти стимулювання підприємницького середовища як складової економічного потенціалу регіону» доповідалися на Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених «Глобальні та регіональні аспекти інноваційного розвитку економіки» (28 березня 2019 р., м. Одеса).

ВИСНОВКИ

У роботі досліджуються теоретичні, методичні та прикладні аспекти оцінювання ресурсного потенціалу регіону та зроблено наступні висновки:

1. З'ясована сутність поняття «ресурсний потенціал» як економічної категорії. Під потенціалом регіону запропоновано розуміти комплексну категорію, яка відображає систему взаємопов'язаних ресурсів різного виду. Він являє собою сукупність всіх ресурсів (природних, виробничих, інфраструктурних, трудових, фінансових, інвестиційних, соціальних), необхідних для забезпечення ефективної діяльності.

2. Досліджено особливості організації моніторингу ресурсного потенціалу регіону та з'ясовано, що моніторинг переслідує за мету досягнення стабільного і ефективного функціонування регіональної соціально-економічної системи, виявлення на ранніх стадіях проблемних місць у її розвитку й своєчасне вживання заходів для їх запобігання.

3. Обґрунтовано методичні підходи стосовно оцінки стану сукупного ресурсного потенціалу регіону. Найбільшого поширення отримали такі методи обробки даних, як описовий та рейтинговий підхід. Для дослідження ресурсного забезпечення регіону обрано використовувати загальнонаукові методи дослідження, які забезпечують отримання достовірних результатів щодо наявності ресурсів та можливих їх змін в динаміці.

4. Проведено комплексну характеристику стану сукупного наявного ресурсного потенціалу регіону. Визначено характер, масштаб та складові ресурсного потенціалу досліджуваного регіону. Одещина має значний рекреаційний потенціал, є головним морським зовнішньоторговельним виходом країни, виконує найважливіші транспортні та перевантажувальні функції, виступає осередком розвитку галузей, що пов'язані з використанням ресурсів Чорного моря та океану, зокрема вантажооборот підприємств транспорту у 2018 році знизився на 3,2%; регіон має суттєвий науковий та науково-дослідний потенціал, активно залучає інвестиційний капітал про що свідчить збільшення обсягу капітальних інвестицій у

2018 році на 5,08%. Одещина має значний промисловий потенціал, про що свідчить збільшення у 2017 році ВРП на 4,2%, зокрема ВРП у розрахунку на одну особу збільшилось у 2017 р. на 4,3%. Одеський регіон володіє значним запасом земельного ресурсу, що дозволяє інтенсивно розвиватись сільському господарству та переробній промисловості, питома вага сільськогосподарських угідь становить 77,8% і у 2017 р. займала 2591,8 тис. га.

5. З'ясовано особливості управління ресурсним потенціалом регіону, в організації якого важливу роль відіграє чітко сформована система збору та аналізу даних, на підставі яких місцеві органи влади формують регіональні програми розвитку регіону. Дані програми включають в себе розвиток всіх складових ресурсного потенціалу, при аналізі яких можна оцінити зміни потрібного показника.

6. Надано аналіз ефективності використання ресурсного потенціалу Одещини у розрізі таких чотирьох складових як виробничий, інфраструктурний, фінансовий та інвестиційний потенціал. З'ясовано наступне: виробничий потенціал регіону використовується не в повній мірі (у регіоні має місце скорочення кількості промислових підприємств, зменшення рентабельності с/г виробництва); інфраструктурний потенціал найбільш продуктивно використовується у розрізі морського транспорту; при оцінці фінансового потенціалу виявлена позитивна тенденція до збільшення кількості надходжень грошових коштів до місцевого бюджету, найбільше коштів генерують суб'єкти сільського господарства; інвестиційний потенціал в розрізі прямих інвестицій в регіон у 2018 році порівняно з 2017 роком покращив свої результати на 3,7%, що свідчить про покращення інвестиційної привабливості Одеської області.

7. Здійснено комплексне інтегральне оцінювання ресурсного потенціалу регіону у вигляді синергетичного поєднання промислового, фінансового, кадрового, споживчого, трудового, інвестиційного та природно-ресурсного потенціалів. В основу покладено визначення оцінки потенціалу регіону за усередненим показником кожного виду потенціалу. Проведене дослідження виявило, що у 2014 році в порівнянні з 2013 роком відбувся значний спад інтегрального показника ресурсного потенціалу. Після 2014 року спостерігається позитивна тенденція до постійного

зростання рівня ефективності використання ресурсного потенціалу в Одеській області. Найбільш суттєвого впливу на загальний показник ресурсного потенціалу завдала фінансова компонента, так як у 2014 році відбувся спад фінансових можливостей підприємств регіону які вдалось подолати тільки у 2017 році.

8. При оцінці перспектив розвитку та засад раціонального використання ресурсного потенціалу регіону розглянуто організаційно-економічний механізм удосконалення використання ресурсного потенціалу області. Визначено основні важелі фінансово-економічного, техніко-технологічного, управлінського, організаційного і законодавчого характеру, реалізація яких забезпечить найбільш повне використання ресурсної бази та раціональне розпорядження нею. Обґрунтовано стратегію збалансованого розвитку регіону з урахуванням усіх наявних ресурсів, що забезпечить цілеспрямований і комплексний розвиток області, зміцнення економічної самостійності. Розглянуто перспективи створення кластерів в Одеському регіоні.

Список використаних джерел

1. Ресурсний потенціал регіону : навч. посіб. / авт.-упоряд. : М. К. Орлатий, С. А. Романюк, І. О. Дегтярєва та ін. ; за заг. ред. М. К. Орлатого. – К. : НАДУ, 2014. – 724 с.
2. Ульянченко О. Формування та використання ресурсного потенціалу в аграрній сфері : монографія / О. Ульянченко. – Х. : Харк. НАУ, 2006. – 357 с.
3. Славов В.П. Ресурсозбереження як важливий чинник розвитку виробничих систем / В.П. Славов, О.В. Коваленко // Агроінком. – 2007. – № 7-8. – С.52-57.
4. Василенко В. Стратегічне управління / В. Василенко, Т. Ткаченко. – К. : ЦУЛ, 2003. – 396 с.
5. Миско К. М. Ресурсний потенціал регіона (теоретические и методологические аспекты исследования) / К. М. Миско. – М. : Наука, 1991. – 94 с.
6. Фонов А.Г. / Ресурсний потенціал: планування і управління // А.Г. Фонов. – М.: Економіка, 1985. – 138 с.
7. Оцінка ефективності використання економічного потенціалу. О.М.Тищенко, К.: - ВНТУ, 2004, - 350 с.
8. Дослідження рівня використання економічного потенціалу регіону: монографія: / За ред. Семенова В.Ф., Руденко О.І. Одеса: Одеський національний економічний університет, 2012.- 150с.
9. Ігнатенко Н.Г. Природно-ресурсний потенціал. Географічний аналіз та синтез / Н.Г. Ігнатенко, В.П. Руденко. – Львів: Вища школа, 1986. – 164 с.
10. Про інформацію: Закон України: від 2 жовтня 1992 р. № 2657-ХІІ. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua>
11. Про науково-технічну інформацію: Закон України: від 25 червня 1993р. № 3322-ХІІ // Відом. Верхов. Ради України. – 1993. – № 33. – Ст. 345.

12. Артеменко В.Р. Комплексне оцінювання ефективності соціально-економічного розвитку регіонів на основі критеріїв якості життя населення / В.Артеменко // Регіональна економіка: науково-практичний журнал. – № 3. – 2005. – С. 84-93.
13. Возна Л.Ю. Основні суперечності та перспективи використання соціально-економічного потенціалу регіонів України / Л.Ю. Возна // Стратегічні пріоритети. - 2009. – № 1(10) .- С. 167-174.
14. Адміністративно-територіальний устрій та сталий розвиток регіону (концептуальні основи та методологія): монографія / [Бабаєв В.М., Товажнянський Л.Л., Годлевський М.Д. та ін]. – Х.: Національний технічний ун-т «Харківський політехнічний ін-т», 2008. - 316с.
15. Краснокутська Н. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка : навч. посібник / Н. С. Краснокутська. – К. : Центр навчальної літератури, 2012. – 352 с.
16. Гавва В. Н. Потенціал підприємства: формування та оцінювання : навч. посібник / В. Н. Гавва, Е. А. Божко. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 221 с.
17. Іванова Н. Ю. Оцінка інвестиційної привабливості регіону: порівняльний аналіз сучасних методик / Н. Ю. Іванова, А. І. Данилів // Наукові записки. Том 56, Економічні науки / Національний університет «Києво-Могилянська академія». – К. : Академія. – 2006. – С. 16– 22.
18. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент : учебный курс / И. А. Бланк. – К. : Эльга-Н, Ника-Центр, 2001. – 448 с.
19. Гурова К. Д. Экономическая реформа (некоторые аспекты реализации) / К. Д. Гурова. – Харьков : Фолио, 2000. – 388 с.
20. Стеченко Д. М. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика : навч. посіб. ; 2-ге вид., випр. і доп.]. – К. : Вікар, 2002. – 374 с.
21. Сонько С. П. Ринок і регіоналістика / С. П. Сонько, В. І. Мустафін. – К. : Ніка-Центр, 2002. – 395 с.

22. Дацій Н. В. Методичні підходи до моніторингу ресурсного потенціалу на місцевому рівні [Електронний ресурс] / Н. В. Дацій. // Державне управління: удосконалення та розвиток. - 2013. - № 1. - Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua>.
23. Одеський регіон: природа, населення, господарство: навч. пос. / О. Г. Топчієв, І. І. Кондратюк, О. І. Полоса та ін.; за заг. ред. О. Г. Топчієва. – Одеса: Астропринт, 2013. – 184 с.
24. Офіційна сторінка Одеської обласної ради. - Режим доступу: <http://oblrada.odessa.gov.ua>
25. Соціально-економічний стан Одеської області у 2018 р.: економічна доповідь. - Одеса: Головне управління статистики, 2018. - 27с.
26. Одеська область у 2017р.: статистичний щорічник. - Одеса: Головне управління статистики в Одеській області, 2017. - 357 с.
27. Офіційна сторінка Міністерства інфраструктури України. - Режим доступу: <https://mtu.gov.ua>.
28. Головне управління статистики в Одеській області. – Режим доступу: <http://www.od.ukrstat.gov.ua>.
29. Капітальні інвестиції в Одеській області за 2018 рік. – Режим доступу: <http://oblrada.odessa.gov.ua>.
30. Звіт про здійснення Одеською обласною державною адміністрацією покладених на неї повноважень та стан розвитку території у 2018 році. – Режим доступу: <https://oda.odessa.gov.ua>.
31. Семенов В. Ф. Дослідження рівня використання економічного потенціалу регіону: монографія / В. Ф. Семенов, О. І. Руденко, О. В. Басюк [та інші] / за ред. В. Ф. Семенова, О. І. Руденко. – Одеса: Одеський національний економічний університет, 2012. – 150 с.
32. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України: від 21 травня 1997р. № 280/97-ВР. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua>.
33. Старікова О. С. Методичні підходи до оцінки ефективності використання ресурсного потенціалу регіону [Електронний ресурс] / О. С. Старікова //

Економічний часопис-XXI. - 2013. - № 1-2(2). - С. 11-13. - Режим доступу:
<http://nbuv.gov.ua>.

34. Паршина М. Ю. Методичний підхід до визначення факторів впливу на ефективність використання потенціалу регіонів [Електронний ресурс] / М. Ю. Паршина // Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво. - 2016. - № 1. - С. 24-30. - Режим доступу:
<http://nbuv.gov.ua>.
35. Шубалий О. М. Оцінка трудового потенціалу регіону в контексті визначення пріоритетів регіональної політики соціальної відповідальності [Електронний ресурс] / О. М. Шубалий // Економічний форум. - 2016. - № 2. - С. 362-370. - Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua>.
36. Бондаренко Л. М. Ресурсний потенціал регіону та напрями удосконалення його використання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук : спец. 08.00.05 / Бондаренко Людмила Михайлівна, 2009. – 20 с.
37. Прощаликіна А. М. Проблеми і перспективи формування інноваційних кластерів в Україні / А.М. Прощаликіна // Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. – 2010. – Випуск 2 (8). – С. 55-63.